

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

אווירתה של ליובאוויטש

פרקי זכרונות מרתקים משיבת תו"ת

גליון לו

שנה יד

יוצא לאור על-ידי ועד 'חיילי בית דוד'

770 איסטערן פארקוויי - ברוקלין, נ.י.

דוקא ע"י הירידה בגלות באופן ד"אנפת
בי" באה העלי דהגאולה, עד לענינים
הכי נעלים שבה - גילוי בחי אל"ף
אותיות פלא; וכאשר מגלים ב"גולה"
את האל"ף (דפלא) - הכוונה העליונה
שבזה - מתגלה "אודך ה" ב"אנפת
בי", בחי הודאה דוקא על דבר פלא
שלמעלה משכל וחכמה (של האדם),
ע"ד מ"ש "אודה שמך כי עשית פלא",
דקאי על אריכות הגלות שהוא דבר
פלא, ו"אינו מושג בשכל כלל, זהו מכלל
במופלא ממך אל תדרוש", וזה גופא
נמשך אח"כ בגילוי בבחי "כי עשית -
אל"ף", בשכל וחכמה (אאלפך חכמה)
ודוקא ע"י העבודה בהתגברות על
חושך הגלות מגיעים לשלימות הגילוי
דפנימיות התורה בגאולה האמיתית
והשלימה"

(דבר מלכות ש"פ אמור תנשי"א)

נערך ע"י:

ועד חיילי בית דוד

בית משיח, בית חיינו

770 איסטערן פארקווי, ברוקלין נ.י.

**להערות ותיקונים, או להצטרפות לרשימת
הדיוור בדוא"ל:**

vaad770@gmail.com

אל אחינו אנ"ש והתמימים יחיו,
שלום וברכה!

לקראת יום הש"ק פרשת אמור הננו להוציא לאור את הקובץ "אוירתה של ליובאוויטש",
ובו:

• למה צריך לתבוע את הגאולה? - קטע משיחת פסח שני תשד"מ בו מסביר כ"ק אדמו"ר
מלך המשיח שליט"א מדוע ישנה חשיבות רבה לדרישת הגאולה ומהו הטעם לכך שאי
אפשר לחכות שהקב"ה יביא את הגאולה לבד. השיחה נדפסה בהתוועדויות תשד"מ ע'
1680 ואילך.

• ליובאוויטש שבליובאוויטש - תיעוד מרתק מחיי התמימים ומהאוירה המיוחדת בתומכי
תמימים שבליובאוויטש. התיאור נכתב ע"י הרה"ח נחום שמריה ששונקין ע"ה שתהה
וחיפש דרך אמיתית בעבודת ה' ובלימוד התורה עד שמצא זאת בישיבה בליובאוויטש.
התיאור נדפס בספרו 'זכרונותי' ומתפרסם כאן בתוספת הערות וציורים.

• הוספה מיוחדת - יומן מיי"גיי"ט אייר תשי"ב, זמן פטירתו של הרה"ח אי"א וכו' ישראל
ארי' ליב, אחיו של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א, שיום פטירתו חל בשבת זו. ביומן
ניתן לראות את הזהירות המיוחדת בכבוד אם שהיתה לכ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח,
אשר ווידא שלא יודע לרבנית חנה ע"ה מפטירתה של בנה, ע"מ שלא תצטער.

בטוחים אנו שקובץ זה יוסיף בהתקשרות האיתנה לכ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א
ע"י ההתחזקות בהליכה בדרכיה של תומכי תמימים, ובפרט בעומדנו "בדורנו זה . . . שבו
מסתיימת ונשלמת עבודתם של חיילי בית דוד להביא את הגאולה בפועל ממש ע"י דוד
מלכא משיחא", נזכה תיכף ומיד ממש לעמוד לפני נשיאנו הנצחי ונכריז לפניו בקול גדול
ובשמחה עצומה את הכרזת הק':

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

ועד 'חיילי בית דוד'

770 בית משיח, בית חיינו

ימות המשיח, יום וערש"ק פ' אמור (באה"ק: בהר), י"ב אייר
תהא שנת עצמות ומהות - **שנת הקהל**
קרי"ד שנה להולדת כ"ק אדי"ש מה"מ וס"ו שנה לנשיאותו

למה צריך לתבוע את הגאולה?

“לא עוברת תפלה אחת ויחידה ללא בקשת ודרישת בניי על הגאולה! . . שעי”ז שישראל מבקשים וצועקים אודות הגאולה פועלים הם שהגאולה תבוא במהירות וזריזות יותר מכמו שהיתה לולי בקשה ותביעה זו!”

משיחת פסח שני תשד”מ בה מסביר כ”ק אדמו”ר מלך המשיח שליט”א מדוע מוטלת על כל יהודי החובה לתבוע מהקב”ה את הגאולה

ע . צ

לכאורה, תביעתם של האנשים שלא יכלו להקריב קרבן פסח במועדו, “למה נגרע” - תמוהה ביותר, דממה־נפשך: אם רצונו של הקב”ה שיקיימו את המצוה דקרבת פסח - בודאי יצוה הקב”ה למשה רבינו לומר להם זאת; ואם משה רבינו לא יאמר להם מאומה - הרי פירוש הדבר שאינם צריכים לקיים את המצוה דקרבת פסח, וא”כ, מה מקום לטענה ותביעה בדבר?!

. . כאשר אינם שומעים מאומה (לא מהקב”ה ולא ממשה עבדו) אודות חיובם בקרבן פסח, פירושו של דבר, שאינם חייבים בזה. ומכיון שכן, היתכן לבוא בטענה ותביעה למשה רבינו ולומר לו: שמע נא, “למה נגרע”, תן גם לנו מצוה זו - בה בשעה שבודאי מאמינים במשה רבינו שאם לא צוה להם מאומה אינם מצווים בזה?!

לפני חדשים ספורים בלבד עמדו כל בניי במעמד הר סיני, ושם נאמר להם “ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש” עי”ז שיקיימו את התורה ומצוותי. ולכן, צריכים הם לקיים את כל ציוויי הקב”ה שנמסרו אליהם ע”י משה רבינו - “משה קיבל תורה מסיני ומסרה כו” לכל בניי: אבל מהי פשר הטענה והתביעה “למה נגרע” - לקיים דבר שלא נצטוו עליו?!

אלא מכאן למדים אנו הוראה נפלאה - שכאשר יהודי מרגיש שחסר לו משהו בענין הקשור עם יראת־שמים, תורה ומצוותי. אינו סומך על אף א’, לא על משה רבינו ואפילו לא על הקב”ה (כביכול), ואינו אומר “איין לנו להשען אלא על אבינו

שבשמים" ... - אלא צועק ותובע: "למה נגרע!"

. . בהאמור לעיל ש"פסח שני" נתחדש כתוצאה מתביעתם ודרישתם של ישראל - יש לימוד והוראה בנוגע לענין נוסף (שכבר דובר אודותיו כמ"פ):

ישנם הטוענים: מדוע מדברים ומכריזים ללא הרף על הנושא של ביאת המשיח, "אני מאמין . . בביאת המשיח . . אחכה לו בכל יום שיבוא" - יש לסמוך על הקב"ה שיגאל את ישראל מתי שירצה!?

הקב"ה שלח את בני" לגלות, והוא זה שצריך לגאול אותם! וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו: לא מרצוננו גלינו מארץ ישראל ולא בכחותינו אנו נשוב לארץ ישראל, אבינו מלכנו הוא ית' הגלנו כו' והוא ית' יגאלנו ויקבץ נדחנו מארבע כנפות הארץ ע"י משיח גואל צדק. וא"כ, מה פשר התביעה והצעקה אודות הגאולה - יש לסמוך על הקב"ה!?

הנה על זה בא הלימוד וההוראה מ"פסח שני":

לכאורה, היתה מצוה זו צריכה להנתן ע"י הקב"ה בעצמו - ככל שאר רמ"ז מצוות עשה, ואעפ"כ רואים שכל עיקרה של מצוה זו לא באה אלא ע"י הדרישה והתביעה של ישראל "למה נגרע", שכתוצאה ממנה נתחדש הציווי דפסח שני, ועד כדי כך - שציווי זה פעל שלימות בכל המצוות, שכן, מצוה זו השלימה את המספר דתרי"ג מצוות.

[ישנם כמה תקנות שאינם אלא מדברי סופרים, וכמו כן ישנם כמה מצוות שאינם נמנים בתור מצוה בפ"ע, ואילו הציווי דפסח שני הוא א' מרמ"ח מצוות עשה, שהראשונה שבהם - המצוה ד"אנכי ה' אלקיך", הכוללת את כל מצוות עשה, וביניהם - הציווי דפסח שני].

ועי"ז נפעל שלימות גם בתורה - מכיון ששלימותה של התורה תלוי' בקיום המצוות במעשה בפועל, כמאמר "תלמוד גדול שמביא לידי מעשה".

וכל זה נפעל - כאמור - ע"י הדרישה והתביעה של ישראל, שלא סמכו על הקב"ה (כביכול)... אלא תבעו שרצונם להקריב קרבן פסח, ועי"ז פעלו שיתחדש ציווי בתורה, ציווי המביא לשלימות כל התורה ומצוותיה'.

ועד"ז בעניננו - בקשת ותביעת בני" אודות הגאולה:

לא זו בלבד שבקשה ותביעה זו אינה היפך התורה ח"ו, אלא אדרבה - התורה ציוותה להתנהג כן, ע"י אנשי כנסת הגדולה. שתיקנו שכאשר יהודי מבקש צרכיו מהקב"ה בעת תפלת העמידה - יאמר בתפלתו: "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח . . כי לישועתך קוינו כל היום", "ותחזינה עינינו בשוכך לציין"!

ואינו מסתפק בכך שמבקש ודורש זאת בתפלה אחת - אלא חוזר על בקשה ותביעה זו בכל תפלה ותפלה. ג' פעמים בכל יום!

לכאורה, כבר ביקש זאת בתפלת שחרית, ולאחרי כן גם בתפלת המנחה - המוכרת שבכל התפלות, כדברי הגמרא: "לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה", וא"כ, מהו הצורך לחזור ולבקש זאת בתפלה הסמוכה - תפלת ערבית?!

זאת ועוד: בתפלת העמידה נמצא יהודי במצה של "כעבדא קמי מרי". ואז יש להזהר בכל תיבה ותיבה כו', ובלשון הכתוב: "יהיו דבריך מעטים"!

ואעפ"כ, לא עוברת תפלה אחת ויחידה ללא בקשת ודרישת בני" על הגאולה!

בני" מבקשים וצועקים - ביחד עם דוד המלך. דוד מלכא משיחא - "עד מתי"!... וכמו כן צועקים: "אלקים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט א-ל"!

. . ונמצא שעי"ז שישאל מבקשים וצועקים אודות הגאולה פועלים הם שהגאולה תבוא במהירות וזריזות יותר מכמו שהיתה לולי בקשה ותביעה זו!

יש לו אמנם מזון בצמצום, אבל רצונו "מזוני רויחי" דוקא, ואכן מותר לו וצריך לרצות כן ע"פ תורה, כפס"ד המשנה שמכיון שכל יהודי הוא בן אברהם יצחק ויעקב הרי גם כאשר נותנים לו "כסעודת שלמה בשעתו" אין יוצאים ידי חובה!

הרי עאכ"כ כאשר מדובר אודות ענין הגאולה הנה למרות היותו בטוח שהגאולה תבוא, אינו יכול להשאיר אדיש ולהמתין שהגאולה תבוא "מחרתיים" כאשר ביכלתו לפעול שתבוא מחר!

(משיחת פסח שני תשד"מ - התוועדויות ח"ג עמ' 1684)

ליובאוויטש שבליובאוויטש

פרק זכרונות מרתק פרי עטו של הגה"ח הרב נחום שמריהו ששונקין ע"ה, בו מתאר בצורה חיה ומוחשית את ההתלבטות היכן ללמוד בישיבה גדולה, נסיעתו לליובאוויטש, חצר הרבי, והאווירה המיוחדת והצביון הרוחני הנפלא של ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש שבליובאוויטש • מתוך הספר 'זכרונותי' בתוספת ציונים והערות*

ע • 7

על פרשת דרכים

התלבטויות קשות בדבר ישיבה מתאימה

סיימתי את למודי בישיבות הקטנות בסוף חורף שנת תרס"ה. כנהוג, למדו בישיבות הקטנות לגרוס ולהבין כל סוגיא בש"ס בלימוד עצמי בלי עזרת מורה ורב, ומשסיימו היו גולים לישיבות הגדולות להשתלם בבקיאות בש"ס ובחריפות.

באותה תקופה היו הישיבות הגדולות המפורסמות בעולם: טלז, וולוז'ין, סלבודקה, מיר, ראדין וליובאוויטש.

עמדתי על פרשת דרכים ולא ידעתי לאן לפנות. אמנם למדתי בקרמנצ'וג, עיר של חסידים - חסידי פולין וחסידי ליובאוויטש - אבל אני לא באתי בקהלם. לא ידעתי, אפוא, דבר בחסידות בכלל, ובחסידות חב"ד בפרט.

(* הכותב - הרב נחום שמריהו ששונקין (תר"נ-תשל"ה), המכונה "שמע"ל באטומער", למד בתו"ת ליובאוויטש מאחרי הגה"ס תרס"ו עד לשנת תר"ע. היה רב הקהילה ומייסד ישיבת תו"ת בבאטום ורב ומשפיע אנ"ש בירושלים עשרות בשנים. מגדולי וחשובי הרבנים בדור הקודם. נודע בלמדנותו המופלגת ובכשרונותיו המיוחדים בנאום וכתובה. במיוחד בלטה יכולתו להעביר מאמרי דא"ח עמוקים בלשון פשוטה ובשפה ערבה. הציונים והערות נכתבו ברובם ע"י המערכת.

נפגשתי עם בחורים שבאו מטלז, וולוז'ין וכו' והנה כולם קצוצי פאה, מגדלי בלורית, ומתאוננים על גורלם על כי חניכי ישיבות המה, ומה יהא עליהם בתכליתם?! הללו החליטו ללמוד חכמות חיצוניות, מתוך תקוה להיות רופא, עורך־דין וכדומה. כאשר שמעתי את דבריהם, גמרתי בלבי שלא לנסוע לישיבות אלו - אף שהבנתי כי לא כל בני הישיבות כמוהם - שכן נוכחתי שרוח ההשכלה כבר חדרה לתוך בית מדרשם, ויראתי לנפשי שלא תפגע גם בי.

כותב השורות הרנ"ש ששונקין

תחילה התלבטתי אם לנסוע לראדין לישיבת ה"חפץ חיים", משם חזרו הבחורים ראים ושלמים, או לליובאוויטש. עד מהרה גמרתי אומר שלא לנסוע לא לכאן ולא לכאן. לא שמתי פני לישיבות לומדי־המוסר, בגלל רוח של מרה שחורה שהיתה נסוכה על באי ישיבות אלו; ואילו על ישיבת ליובאוויטש - התהלכו שמועות כי לימוד התלמוד מונח בה ועוסקים שם רוב היום בקבלה, מקוה וכדומה. לא הי' לי שום חשק לנסוע לשם להיות ל"מקובל".

בשבתי על מדוכה זו, הגיעה שמועה לאזני כי בעיר קישינוב יסד עשיר אחד - פרלמוטר שמו - ישיבה גדולה ומפוארת המתקיימת על חשבוננו. שמחתי לשמע הישיבה, שמחד גיסא אין בה לא מוסר ולא קבלה, ומאידך גיסא יש בה חסידי פולין. קיימים בה, אפוא, נתונים של חינוך ליראת שמים.

שמתי פעמי לקישינוב. כיון שהיו בידי להוצאות הדרך בצמצום - נסיתי את מזלי לנסוע בהחבא, תחת הספסל. אולם הדבר לא עלה בידי. כי רוב הנוסעים היו גויים, וכשבא המבקר רמזו לו כי נער יהודי חבוי תחת הספסל.

בתחנה הראשונה הוציאני מן הקרון, הובילני לקופה והוכרחתי לשלם קנס. לקראת הנסיעה ברכבת השנייה כבר קניתי כרטיס עד לקישינוב, ומעתה נסעתי במנוחה ככל הנוסעים.

הישיבה בקישינוב

בבואי לקישינוב נתקלתי בישיבה מפוארת בבנין גדול בן שלוש קומות: בקומה התחתונה חדר האוכל - אולם גדול ובו שולחנות שיש ארוכים וספסלים סדורים משני

צדיהם; הקומה האמצעית - מחולקת לחדרי כיתות גדולים לקיום השיעורים ע"י ראשי ישיבות, מגידי שיעורים ומשגיחים; ובקומה העליונה - חדרי השינה ובכל חדר כמה מטות מוצעות. בבית שרר נקיון להפליא. בחצר הישיבה היתה מכבסה וכן מאפיה. בכל ערב־שבת בבוקר היו מניחים על כל מטה זוג לבנים ומגבת, וההידור החיצוני לוקח את לבך.

כשנכנסתי לאולמי הלימוד, ראיתי תלמידים צעירים, כולם עטורי פאות ולובשים תלבושת חסידית ארוכה. ספרתי להם כי תלמיד ישיבה הנני ומחפש ישיבה גדולה ללמוד בה. הם הסתכלו עלי בתמהון: תלמיד ישיבה ותלבושת קצרה?! המצוינים שבשיעור באו אלי לתהות על קנגני. הם למדו אז מסכת פסחים ושאלו אותי כמה דברים שחידש הראש ישיבה שלהם. למזלי הייתי בקי במסכת זו ועניתי להם מיד על כל שאלותיהם. הם התפעלו מאד לשמע התשובות ואמרו ש"הליטוואק הזה" אינו זקוק עוד לישיבתם.

על ישיבת
ליובאוויטש -
התהלכו שמועות
כי לימוד
התלמוד מוזנח
בה ועוסקים
שם רוב היום
בקבלה, מקוה
וכדומה.

לשאלתי אם יש במקום ישיבה גדולה: אמרו לי כי בבית הכנסת הקטן, הוא הבית תפילה של הנגיד פרלמוטר, ישנה ישיבה בה ממשיכים מסיימי הישיבה הקטנה ללמוד תלמוד ופוסקים ומכינים עצמם להוראה, הוא משמש כעין בית מדרש לרבנים. אך מתי מספר הם, בערך עשרה תלמידים. הם הביעו ספק גדול אם אוכל להתקבל לבית מדרש זה, המיוחד רק לחניכי הישיבה הקטנה, ויעצו לי לנסות לדבר עם הנגיד בעצמו.

באתי לבית הגביר, אשר ישב בארמון נפלא, ובקשתי לדבר אתו. הוא קיבל אותי בסבר פנים יפות, אבל בנוגע להתקבלותי לישיבה אמר גלויות: "איננו יכולים לקבל ליטוואק בשום אופן", מחשש שמא יכניס רוח רעה לבית המדרש. גם תלבושת הקצרה עלולה לפעול לרעה על התלמידים והוא מצטער מאד על זה. לא נסיתי להתרפס לפניו, כי ראיתי שהצדק אתו. עודני יושב אצלו עלו בי הרהורי מחשבה, כי כנראה עלי לנסוע לליובאוויטש וכי הדיבה ודאי אין בה ממש.

אבי מורי ז"ל ביקשני, שכאשר אסתדר בקישינוב אודיע לו, וגם הוא יבוא שם לנסות את מזלו בה. כתבתי לו שאמנם לא הסתדרתי פה, אך אם הוא רוצה יבוא לקישינוב, כי העיר גדולה מאד, ואפשר להסתדר בה. הוספתי, כי מחכה אני לתשובתו בטרם אסדר נסיעתי לליובאוויטש.

1. אביו הרב אברהם ששונקין, תלמיד ישיבת בברויסק.

בהמשך הזמן נודע לי, כי בעיר זו דר מחותנו של הרבי מליובאוויטש², הרב רבי אברהם שניאורסאהן³, מגזע נשיאי חב"ד, וכי אצלו אוכל ללמוד מהי ליובאוויטש ומהי חסידות. בקרתי אותו והוא קרבני מאד ודיבר על לבי שאין בעבורי מקום טוב יותר מישיבת ליובאוויטש. הוא הוסיף להסביר לי, כי כל השמועות על ליובאוויטש אינן אלא בדותות. שכן חסידות אינה קבלה אלא לימוד והשגה נפלאה, נהנית והתעוררת מאד מדבריו, ובשרתי לו שכבר החלטתי לנסוע לליובאוויטש לקיים מה שאמרו "הוי גולה למקום תורה", וכנראה שם הוא מקום התורה שלי.

ליובאוויטש

ההחלטה לנסוע לליובאוויטש

שהייתי בקישינוב עד אחרי החגים. בבית הכנסת הקטן בו למדתי התפלל רב אחד מרבני העיר. דרשן נפלא שהיה דורש בבית הכנסת של בעלי המלאכה. הוא קירבני במאד, ובחגים הייתי סמוך על שולחנו.

פעם סיפר בהתלהבות, שראה בספר קטן, ו"תניא" שמו, של "הרב" - כפי שמכנים את האדמו"ר הזקן - ביאור נפלא על ענין אחד שכל ימיו היה מצטער על ביאורו, והוא ענין גילוי שכינה: מה צורך בבית מיוחד כגון בית המקדש לפניו, או בית כנסת, מקדש מעט, בימינו - הלא "מלא כל הארץ כבודו"? אך, שם מבואר באריכות, כי הנפש אמנם ממלאה את כל הגוף, אך עיקר משכנה וגילויה במקום מיוחד - במוחין שבראש. כיוצא בזה גם הקב"ה, אף שמלא כל הארץ כבודו, מ"מ עיקר גילוי הוא במקום המקדש, והיום בית הכנסת במקום מקדש מעט.

הוא ביאר את הרעיון באריכות לפני ההמון אשר נהנה מאד. מדבריו למדתי, כי דברי חסידות שלומדים בליובאוויטש, שמקור מוצאם הוא הגאון בעל ה"תניא", אינם דברי קבלה סתומים, כי אם דברים מלאי הבנה והשגה מלאה. דבר זה הגביר וליבה בי את החשק לנסוע לליובאוויטש.

אבא מארי ו"ל בא אלי, אבל לא עלה בידו להסתדר בקישינוב. הוחלט כי ניסע יחד לליובאוויטש, הוא יכנס אל הרבי ליחידות, והרבי ישיא לו עצה איך ובמה להסתדר, ואילו אני אשאר שם ללמוד. תיכף אחר חג הסוכות יצאנו לדרך, אבל הדרך התארכה וקשתה עלינו. [...]

2. כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע.

3. הרה"ק רבי אברהם שניאורסאהן (תר"כ-תרצ"ח), בנו בכורו של הרה"ק רבי ישראל נח שניאורסאהן - האדמו"ר של חסידות חב"ד-ניעז'ין - בנו של כ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק', וכן חותנו של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ. מחשובי החסידים בעיר קישינב שבמולדבה, בה התגורר מאז נישואיו. התפרסם בצדקותו, חסידותו וענותנותו המופלאה. לפרנסתו עסק במסחר, ועשה לילות כימים בשקידה על התורה והעבודה. 4. תניא לקו"א פרקים נאיג.

נשיא הישיבה - אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע

האולם הקטן היה צמוד לבית גדול שעמד לרחבו של החצר, אשר היה ביתו ומדורו של אבי הרבי. באותו הפרק גרה שם אלמנתו, הרבנית רבקה נ"ע, אמו של הרבי. כזאת היו פני החצר. האולם הקטן עמד מול בית הרבי. העובר ביניהם עמד באמצע החצר הארוכה. משמאל, מאחורי ביתו של כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע, ניצב בית גדול ובו כמה חדרים גדולים. בחדר הראשון היה חדר האוכל של בני הישיבה ובחדר השני המטבח.

קבלת פנים

כשנכנסתי לאולם הגדול, קבלו את פני בשמחה רבה הרבה מחברי מלפנים אשר למדו עמדי בישיבות קרמנצ'וג, וויטקא ואמטשיסלאב.

סיפרתי להם את גודל התלאה אשר מצאתני בדרך, אך הם השיבו לי בשמחה רבה ובפנים צוהלות, כי הכל כדאי ומאושרים היו שההשגחה העליונה הביאתנו הלום. הם הוסיפו כי כבר זכו לטעום על קצה המזלג מעץ החיים, כאשר רכשנו ידיעה קלה בחסידות שהיא מרפא לנפש ממש. שכן, כאמור, לימוד החסידות אינו קבלה ולא ביאור על קבלה; לא דרוש ולא מוסר, כי אם מסכת בפני עצמה: למוד עמוק, חכמה וחקירה עמוקה בעניני אלקות, כמו לימוד הנגלה. "אשריך שבאת עד הלום! ברוך בואך!" - הפטירו אלי בשמחה.

לא הכרתי את חברי, כי נשתנו מאד. הם השתנו בלבושם, בהרגשתם ובשאיפתם - וגם בפניהם נשתנו כבר.

בטרם באנו לליובאוויטש, חזקה אצלנו ההרגשה של ההשתוות אל העולם; הליכות העולם תפסו בקרבנו מקום רחב מאד, והדבר התבטא בלבוש ובתספורת, הן כלפי חוץ והן כלפי פנים.

בישיבה גופא היינו עניים מאד ברוח התורה ובדקדוקי המצות והידורם - כמעט שלא היה לנו מושג. הטלית קטן, למשל, היה "קטן" ממש, כי לא ידענו כלל לדקדק על שיעורו. גם הקטן הזה היה "גדול" בעינינו, ובגלל שהיינו יראים מאד שלא לעבור

6. כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע.

עליו ח"ו בבל יראה - הסתרנו אותו כולו בתוך המכנסיים לבל יראה כלל...

גם בתפילין לא ידענו לדקדק כלל והיינו קונים, הן את הציציות והן את התפילין, אצל רוכלי העיירות ("פאקן טרעגער") או בבתי המסחר. נאמן היה עלינו המוכר כי מוחזק הוא בכשרות והסתפקנו בכך. השאיפה היתה רק להיות למדן גדול בתורה. אף הלימוד התרכז רק בסדרים ובמקצועות שמשקפת בהם למדנות מבריקה.

תיתי לה לשיבה הוויטקאית, שבגלל אופיה החסידי של העיר למדו בה גם סדר מועד, וכמעט שרכשנו את הסדר הזה בלמדנו בשיבה זו. גם בסדרים אלו, כשהיינו מגיעים לדברי אגדה, היינו מדלגים עליהם, כי מה לנו ולאגדה - הרי אין בה למדנות!

כל הדברים, לרבות התפילה, היינו עושים בדרך "מצות אנשים מלומדה"; בלי שום חיות, בקרירות, בלי דקדוק. ואף זה רק בדרך אגב, כי היינו חסים מאד על הזמן ועיקר השאיפה לרכוש ידיעה רחבה ומקיפה בתלמוד. מובן הדבר כי כיון שזו היתה המגמה והשאיפה, הרי אף אלו שלמדו הרבה תורה - לימוד כזה לא האציל מרוחה של תורה כלל, ולא היה שום הבדל ניכר בינינו ובין בחורי השוק והרחוב, כי בתכנית ובמראה ובהרגש הנפש כבר השתוו. לא ניכרה על פנינו שום דקות ועדינות של בן תורה, כהתאוננות הרבי מוהרש"ב נ"ע בקונטרס "עץ החיים".

אין תימה, איפוא, כי לא הכרתי את חברי, אשר פניהם כבר התעדנו ולבושם כבר נשתנה; הטלית קטן היה כשיעור, בארכו וברחבו, ודוקא של צמר. הם היו מדקדקים שהתפילין יהיו מעור אחד וכל שאר הדקדוקים - שיהי' מונח באמצע הראש ממש וקצה התיתורה תהיה מונחת בתחילת צמיחת השיער. כדי לקיים את המצות האלו בהידור, כמ"ש "התנאה לפנינו במצות": טלית נאה, ציצית נאה, תפילין נאים ומהודרים⁸ - היו אנשים מומחים ויראי שמים עוסקים בהכנת דברים אלו.

אווירה של זהירות ודקדוקי מצוה בהידור

בליובאוויטש היתה אשה כשרה, צנועה ויראת שמים, ומומחית גדולה בטוויטן ושזירתם, והיתה מדקדקת להוציא בפיה לשם ציצית בתחילת הטווייה והשזירה, והיתה עושה את החוטים דקים וארוכים, נאים ומהודרים. היא קנתה לה שם בעולם החב"די - "שרה חנה'ס ציצית". כן היו שם סופר ועושה בתים ("בתים מאכער"), שניהם יראי שמים ומומחים, שהיו ממלאים את כל הדקדוקים וההידורים אשר דרשו בני השיבה. חוש ההרגשה אל ההשתוות, כבר חלפה, עברה ובטלה; כי למה להשתוות אל העולם

7. פרק יב וראה גם ב'מבוא' שם עמ' 12-13 (ובפכ"ב) ועוד. וביחידות לא' התל' י"ט מרחשון תש"ח (ספה"ש ע' 180 - בתרגום ללה"ק): "אבא אמר, שהוא ייסד את השיבה לא רק בשביל הלימוד, העיקר שיהיו יראי שמים". וראה גם שיחת ד' תשרי תש"ח (שם ע' 166).

8. שבת קלג, ב.

בשעה שכבר הכירו שהעולם ומלואו אינם המציאות האמיתית. כי המציאות והישות שהעולם תופס הוא שקר מוחלט, ולכן אף העולם אינו תופס מקום! אדרבה, ההכרה אמרה, כי העולם חייב להשתוות אל בני התורה, שכן המציאות האמיתית של העולם היא התורה אשר בה בראה, ואמיתות התכלית של העולם הוא מעשה מצוות, כמאמרם ז"ל "ללומדיהם לא נאמר, אלא לעושיהם, לעושים לשמה ולא שלא לשמה"⁹.

גם השאיפה נשתנתה. אמנם גברה פי כמה השאיפה להיות למדן וגדול בתורה, אבל המגמה והתכלית נשתנו. השאיפה אל הלימוד הוא, מפני שהתורה היא חכמתו ורצונו יתברך, וכשם שאין סוף לו יתברך, כך אין סוף לחכמתו ורצונו; וכשם ש"לית מחשבה תפיסא ביה", כך אין שום מחשבה יכולה לתפוס את חכמתו האין סופית, כי הוא וחכמתו אחד¹⁰.

התלמידים
הראשונים
ידעו לספר,
כי בשנים
הראשונות
לקיום הישיבה,
היה הרבי נכנס
בלאט אל
האולם הגדול
באמצע הלילה,
להסתכל איך
שנים הבחורים

אולם "במקום שאתה מוצא גדלותו של הקב"ה שם אתה מוצא ענותנותו, וצמצם הקב"ה רצונו וחכמתו בתרי"ג מצות התורה ובהלכותיהן, ובצירופי אותיות תנ"ך, ודרשותיהן שבאגדות ומדרשי חכמינו ז"ל, בכדי שכל הנשמה או רוח ונפש שבגוף האדם תוכל להשיג בדעתה ולקיימן". ע"י הצמצום הזה תופסים בהתורה, וכיון שהוא והתורה אחד, נמצא כי תופסים בו. "ואף שהתורה נתלכשה בדברים תחתונים גשמיים, הרי זה כמחבק את המלך, דרך משל. שאין הפרש במעלת התקרבותו ודביקותו במלך בין מחבקו כשהוא לבוש אחד, בין שהוא לבוש כמה לבושים, מאחר שגוף המלך בתוכם"¹¹.

וכן, כיון שהמצות הן חוקיו ומשפטיו, מתעורר דקדוק גדול בלימוד ובשאיפה אליו ביתר שאת ויתר עזו. ומכאן הזהירות והדקדוק במצוות והידורן. מובן שאם חל שינוי בהרגש ובשאיפה, ממילא משתנה דרך לימוד התורה, ואט אט פושט הלומד את צורתו הגסה והחומרית ולובש צורה של בן תורה אמיתית. ועם זה פושט הוא גם את לבושו והנהגתו שמלפנים, לכן לא הגיבו כלל על התלמידים הבאים על הילוכם והנהגתם. כי סמכו שבמשך הזמן - הלימוד ורוח התורה של הישיבה יעשו זאת.

9. ברכות יז, א.

10. זוהר תקו"ז תנ"ז; רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ב ה"י, הל' תשובה פ"ה ה"ה; תניא לקו"א פרק ב. ועוד.

11. תניא לקו"א פרק ד.

אוירתה של ליובאוויטש

מאותו רגע שנכנסתי לאולם הישיבה, הרגשתי כי אוירת ליובאוויטש חופפת ומקפת אותי. אוירתה של ליובאוויטש שונה היתה מאוירו של כל העולם כולו, הן בלימוד התורה והן בקיומה, שכן אוירתה היתה מלאה זהירות ודקדוקי מצות בהידור.

מנוחתם של התמימים

כבר סיפרתי על בנין הישיבה בקישנוב שהיה בן שלש קומות; הקומה התחתונה שימשה לחדר אוכל, השניה - לחדר הלימוד, והקומה העליונה - לחדרי הלינה. לא כן היה בליובאוויטש. האולם הגדול היה בן קומה אחת בלבד וחדר האוכל היה מצוי בבנין שני. מקום לינה לתלמידים לא ראיתי, ותמהתי על כך. אולם, כיון שהגיעה עת השינה, ראיתי שהמטות היו קבועות בקירות האולם הגדול. דלתות כפולות ומיוחדות הותקנו מסביב לקירות; בלילה היו פותחים את הדלתות מעמידים אותן על צירים מיוחדים - והנה לך מטות חזקות וטובות!

התלמידים הראשונים ידעו לספר, כי בשנים הראשונות לקיום הישיבה, היה הרבי נכנס בלאט אל האולם הגדול באמצע הלילה, להסתכל איך ישנים הבחורים, וכשראה את כולם שוכבים על צידיהם - נהנה במאד על זהירותם גם בעת השינה. מכאן אתה גם למד עד כמה הקפיד הרבי על חינוך התלמידים, וכי שמרם כבבת עינו.

ראיתי, כי הראשון שסדר לו מטתו, הכין ליד מטתו דלי של מים, כלי, ודלי של שופכין. בהתעוררו, למחרת, נטל את ידיו בעודנו שוכב, הושיט את כל הכלים האלה לחברו, וחברו לחברו, עד שכולם נטלו כך את ידיהם. וכל כך למה? משום שהיו זהירים מאד שלא ללכת ד' אמות ממש בלי נטילת ידים.

סדר היום בליובאוויטש

בהשכמה, משקמו כל התלמידים, ואף התלמידים שבעיר הגיעו, היו מקבלים עליהם עול מלכות שמים וקוראים ק"ש בתפילין דוקא¹², כמאמר רז"ל¹³: "כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאילו הקריב עולה בלא מנחה, וזבח בלא נסכים. כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו". כיון שהיו קוראים את ה"שמע" בלי ברכות ק"ש שלפניה ושלאחריה, היו קוראים את הקריאת שמע הזו - הק"ש הקטנה.

12. כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ומוהרי"צ נהגו כך בעצמם וכן הורו לתלמידי התמימים לנהוג. בהתאם לזה, נהגו רובם ככולם של תלמידי התמימים בישיבות ליובאוויטש בזמנם - להניח תפילין בעת אמירת ק"ש קטנה קודם התפילה (ורק לאחר מכן טעמו מוזנות [אם בכלל]).

גם בדורנו זה, נהגו בעבר, רוב הבחורים להניח תפילין בעת אמירת ק"ש קטנה. אך כיום חסידים נוהגים לקרות ק"ש קטנה בלי תפילין, ובשיחת ש"פ שלח תשי"ב האריך כ"ק אד"ש מה"מ לבאר את המעלה שבהנהגה זו. וראה בכ"ז באריכות בגליון "התמים - מוסף בית משיח לחיילי בית דוד" גליון כג (אייר-סיון תשס"ג), ע' 50 ואילך.

13. ברכות יד, ב.

לאחר שקבלו עליהם עול מלכות שמים תפס כל אחד את מקומו והתחילו ללמוד חסידות. עד מהרה ניסר בחלל הניגון המיוחד של לימוד החסידות. אף כי ללימוד הגמרא היה ניגון מיוחד, שהיה האהוב על כולנו, היה ללימוד החסידות ניגון מיוחד במינו הערב מאד לאוזן השומע ולוקח את הלב. אם אפשר להתבטא כך, הייתי אומר "החסידות הוא לימוד פנימי ולכן רכשה לה החסידות ניגון שגם הוא פנימי הנקלט בפנימיות לבך".

אחר לימוד החסידות היו התלמידים מכינים עצמם לתפילה. כאשר התחילו להתפלל, הרגשת מיד שהתפילה תופסת מקום חשוב בליובאוויטש, ואין היא כמו משא או חוב שיש להפטר ממנו. כאן מרגישים שהתפילה היא מהדברים שעומדים ברומו של עולם, שהתפילה היא רחמים ותחנונים לפני המקום ולכן אין מזלזלים בה.

אף שלא כולם האריכו בתפילה ורבים מהתלמידים לא האריכו בתפלתם, כי שעתיים בלבד הוקצבו לתפילה ולאכילה "מחצי שעה העשירית שחרית עד חצי שעה השתים עשרה" - מכל מקום, באותה שעה שעמדו בתפילה, התפללו בנחת ולא במרוצה, במתינות ובהתלהבות. התפילה שיצאה מפייהם היתה מאירה, ונאמרה בחיות ובהרגשה. שתי השעות של לימוד החסידות לפני התפילה היו להם כעין מפוח רוחני שהפיח רוח חיים בתפילתם.

אחר התפילה הלכו לאכול סעודת שחרית והיו מדקדקים במאד בנטילת ידיים, לדברי הכל "והרוצה לקיים מצות נטילת ידיים לדברי הכל צריך להזהר לשפוך על כל יד שתי פעמים לעולם, אף ששפך רביעית ויותר"¹⁴.

בתחילה היה מוקדש לתפילה רק האולם הקטן. אך בימי, משנתרבו התלמידים והאולם הקטן לא הכיל את כלם - התפללו באולם הגדול.

תפילה ליובאוויטשאית

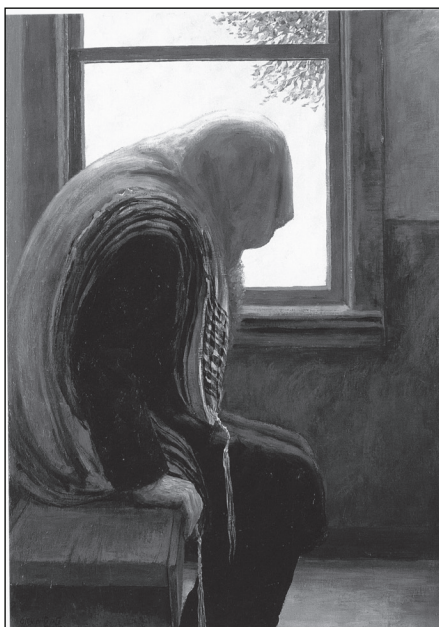
עדיין לא התקבלתי לישיבה, כי היה עלי להבחין אצל הרב החסיד הרוז'ו לוויתין¹⁵, המפקח על הלמוד, ולכן חיפשתי לי מקום מיוחד להתבודד, לעיין ולהעמיק בסוגיא שהבוחן אמר לי לעיין בה. הייתי בטוח שכיון שעבר סדר התפילה, אמצא לי מקום באולם הקטן מאחר שאין שם כבר איש. נכנסתי לאולם הקטן ומסכת גיטין בידי, אך

14. ראב"ד מהירושלמי וראה סידור אדה"ז בסדר נט"י לסעודה פ"א, ה"ב.

בעבר נהגו ליטול הידים ב"פ, מלבד רבותינו נשיאינו ויחידי סגולה שנהגו (בחשאי) ליטול הידים ג"פ. בא' השנים [תרנ"ד?] נתגלה מנהג זה, ומאו נתפשט המנהג בקרב החסידים ליטול הידים ג"פ ובמגבת. וכן נדפס בלוח "היום יום" (כ' שבט): "נט"י לסעודה ג"פ רצופות".

15. הרב זאב וולף לוויתין (תר"ח-תר"ע), היה משגיח על לימוד הנגלה בישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש החל משנת ה'תר"ס. מלבד תפקידו כמשגיח, היה מופקד על בחינת התלמידים שרצו להתקבל לישיבה, והיה שותף בהחלטה הסופית.

מה מאד הופתעתי מהמחזה שנגלה לעיני: באולם הגדול התחילו כבר ללמוד וקול תורה אדיר, של המון התלמידים הלומדים בשקידה, ניסר בחלל. אך, פה באולם הקטן, עמד מספר מסוים של תלמידים, פניהם אל הקיר ומתפללים מקירות לבם, עמדתי משתאה, מחריש ומסתכל בהם, ואינני יודע מה מקום לתפילתם לאחר שכבר עבר סדר התפילה.

מעולם לא ראיתי כזאת, לא ראיתי שבני אדם יתפללו באיחור זמן שכזה, ועמדתי משתומם ותוהה, מה עושים צעירים הללו בתפילתם, זמן רב עובר עליהם בשתיקה, בדומיה; שקועים מאד במחשבותיהם, מתבוננים כנראה

באיזה ענין ואחר דומיה ארוכה הם מתעוררים. זה מתעורר ומנגן ניגון של מרירות, וזה מתעורר ומנגן לו ניגון של שמחה. הלה פותח בתפילה מלאה הכנעה, בדבקות עצומה, ובקול תחנונים מתחנן ואומר: "והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצוותיך" - וחברו מבקש ואומר בקול בוכים ועינים דומעות: "ולא נבוש ולא נכלם ולא נכשל לעולם ועד".

ואני עומד ומתבונן ושואל את נפשי: רבנו של עולם, מה קורה כאן?! יודע אני כי באם בני אדם מצטערים או מרי נפש, בוכים הם על מר גורלם, אם על כי עני מדוכא הוא וגווע מרעב, או על חולה מסוכן בביתו, ספינתו טובעת וכדומה. על כגון דא, בני אדם מתריעים, זועקים, צועקים ושופכים דמעות.

אבל בחורים צעירים אלה - כלום חסר להם דבר? הלא אינם סובלים מחסור, אין חולה בביתם ואין ספינתם ניטרפת?!

אך, נוכחתי, כי הכל טובב כאן על הצד הרוחני בלבד. זה הרגיש והכיר שעני הוא ברוחניות, וכי נפשו רוחו ונשמתו מדוכאים וגוועים רעב רוחני; השני מרגיש ומצטער ונפשו עליו תאבל כי ספינתו הרוחנית טובעת בים של מחשבות זרות, ואתה עומד ותוהה מאין באה להם, לצעירים אלה, הרגשה כזו שלא ראית מעולם אפילו בין שבעי ימים ומכל שכן אצל עולי ימים שכמותם?

עמדתי שקוע במחשבותי זמן רב והמחזה השכיח ממני את הבחינה, פתאום

נתעוררתי ועזבתי לי פינה מיוחדת לעיין בסוגיא שניתנה לי.

אחרי שיצאתי בשלום מהבחינה, הכניסוני בין תלמידי האולם הגדול. אז נודע לי כי בחורים אלה המאריכים בתפילתם, המתבוננים, ושוהים זמן רב בתפילתם, נקראים "עובדים". משום שעובדי ה' המה, כי התפילה נקראת עבודה, כמאמר רז"ל¹⁶ "איזוהי עבודה שבלב, הוי אומר זו תפילה". אך, לעבודה זו אין באים בידיים ריקות, לא כל הרוצה ליטול את השם "עובד" בא ונוטל, והמבקש להימנות על מאריכי התפילה - חייב להקדים ולרכוש ידיעה עמוקה, מקיפה ורחבה בחסידות.

ב"קונטרס התפילה"¹⁷ כבר אסר הרבי המייסד את אריכות התפילה לצעירים שלא נפתחו עדיין עיניהם בדברי אלקים חיים, עליהם רק "להתפלל בקביעות מקום מתוך הסידור במתינות גדולה ולכוון פירוש המלות, ויהי' התפילה בקול קצת ובדבור מבורר שיצאו התיבות היטב ויהיו התיבות חיים ומאירים להם מהרגש פירוש התיבות". ורק אז, משרכש ידיעה עמוקה ורחבה בדברי אלקים חיים, ומשהרגיש שחולה הוא בחולי הנפש וכואב לו ברוחניות, הרי "מאן דכאיב לי' כאיבא אזל לבי אסיא" - הולך אל רופא הנפשות המומחה הגדול - הוא הרבי - ומגלה לפניו כל נגעי לבבו וכל תעלומות לבו, ואז נכנס הרבי בעובי הקורה לרפא אותו ממחלתו ומסדר לו תיקונים, ואזי הוא מתפלל ועובד עבודת הלב - זו תפילה.

דרך הלימוד והמשפיעים בישיבה

לימוד הנגלה

בליובאוויטש למדו בעיון רב וחדרו היטב בסוגיא שלמדו, כדי להוציא מתוך הסוגיא הלכה ברורה. כיון שהלימוד היה בעיקרו "לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא", הרחיקו מאד את הפלפולים היתירים שאינם נוגעים להלכה, ושקלו וטרו רק לבירור הסוגיא לאמיתתה¹⁸.

דרך הלימוד היה - מהראשון שבראשונים עד האחרון שבאחרונים. מתחלה למדו את הסוגיא עם פירוש רש"י ותוספות, ורק לאחר שהסוגיא היתה ברורה היטב, לפי שיטותיהם וההבדלים שביניהם, למדו את הרי"ף והר"ן, או נמוקי יוסף, ואחר כך את הרא"ש. אחרי לימוד יסודי כזה נקל היה לימוד הטור והבית יוסף והשולחן ערוך, כי היתה זו כעין חזרה יפה על מה שלמדו כבר¹⁹.

השולחן ערוך של רבנו הזקן היה נר לרגלי לומדי ההלכה, באורח חיים, ויורה דעה

16. תענית ב, א.

17. פרק ג, יד.

18. את דרכה של ליובאוויטש בהתרחקות מפלפול של הבל ראה קונטרס עץ החיים אות לאילב.

19. ראה קונטרס הנ"ל אות כח"ל.

(בהלכות המצויות בו: הלכות שחיטה, טריפות ונידה). מלבד זאת היו לומדים אחרונים, כגון: פריימגדים על אורח חיים, יורה דעה וסדרי טהרה על הלכות נדה, קצות החושן והנתיבות בחושן משפט וכו'.

שלושת הכיתות ב"חסידות"

הרבי המייסד מינה שלשה "משפיעים" ללימוד תורת החסידות עם התלמידים. בנגלה נקרא המורה בשם ראש ישיבה, ובתורת החסידות בשם "משפיע".

בימי היו המשפיעים בליובאוויטש: הרב החסיד ר' משה מהעיר זמבין, שנקרא בפי כל בשם "משה זשעמבינער"; הרב החסיד ר' מיכאל בלינר מהעיר נעוול, שנקרא "מיכאל נעוולער" או "מיכאל דער אלטער" והרב החסיד ר' שמואל גרונוס אסתרמן שנקרא "גרונוס".

ר' משה מזעמבין

המשפיע ר' משה מזמבין למד עם המתחילים. הוא היה פותח לימודו ב"לקוטי תורה" של אדמו"ר הזקן, המאמרים שבספר ויקרא: "אדם כי יקריב מכס", "לא תשבית מלח", "ונקדשתי בתוך בני ישראל" - ועוד²⁰.

ר' מיכאל בלינער

לאחר מכן עברנו ללמוד אצל המשפיע הרב החסיד ר' מיכאל בלינר. אהבה עזה ועצומה אהבו התלמידים את המשפיע הזה. עונג נפשי היה בהסתכלות בפניו אשר היו מאירות תמיד מפקחותו וחסידותו. לכו היה רגיש מאד והיה אוהב ישראל נפלא.

אזרחי עירו, נעוול, מקום שם התגורר לפני בואו לליובאוויטש, מספרים עליו, שבימי הקור לא היה נח ושקט בלילות. בתחבולות שונות היה משיג עצים להסקה, נשא בעצמו את חבילות העצים על שכמו והביאם לבתי העניים שהיו רועדים מקור, וביחוד במקום שהיו ילדים קטנים. במקום שלא היה מי שיסיקם היה הוא בעצמו מסיקם.

הוא אהב את כל התלמידים, ולא דוקא את בני כתתו. הוא היה לכל התלמידים כאב רחמן, כאם רחמניה, ודאג שלא יחסר להם דבר. נפלא היה הדבר שכל כך היה קשור לתלמידים עד שהרגיש במחסורם בטרם הרגישו הם בעצמם. לא לחנם אהבווה התלמידים אהבה עזה, כי כמים הפנים לפנים כן לב האדם לחבירו - וכל שכן לרבו.

בשעה שהיה מסביר לנו את דברי הלקוטי-תורה, היה נעים לשמוע. לא פעם קרה שבא לדברי התעוררות לעבודת הלב ועיניו זולגות דמעות.

20. מאמרים יסודיים אלו נלקטו ע"י המשפיעים דתומכי תמימים ליובאוויטש בחוברת 'מאמרים מלוקטים מספר לקוטי תורה של רבינו הזקן'.

לעולם לא אשכח את הרושם העז שפעל עלינו כשלמד אתנו, בחדש אלול, את מאמר "אני לדודי". התרגשותינו והתעוררותינו היתה גדולה מאד כאשר הגענו לאות ב' בסופו, בו נאמר: "כי היות טבע האדם כשכואב לו אפילו ציפורן רגלו מחמת שנגף באבן, מרגיש הכאב במוחו ומצטער. אך היינו כשאבר הנגוף עודנו מחובר בו טרם נחתך. אבל כשחותכין את האבר אין המוח מרגיש את הכאב, מפני שהוא נכרת ונפרד משרשו.

כן אנחנו בני ישראל מחוברים ודבקים בו יתברך, ולכן צריכין אנחנו להרגיש הכאב והפגם שפגמנו והורדנו בגלות ניצוץ אלקותו יתברך.. אך מה שאינו מרגיש בנפשו הכאב והפגם, היינו מפני שפגם כ"כ עד שנפרד ונכרת משרשו לגמרי!" וכאשר הגיע למילים אלו "נפרד ונכרת משרשו לגמרי" - פרץ בבכי מר - - -

ר' שמואל גרונם

ממנו, מהמשפיע הרב החסיד ר' מיכאל בלינר, עברנו אל המשפיע הרב החסיד ר' שמואל גרונם אסתרמן. ממשפיע זה קבלו התלמידים רוב חכמתם בתורת החסידות. לר' שמואל גרונם היו כל העניינים והסוגיות בחסידות סדורים היטב ולא הניח דבר גדול וקטן בתורת החסידות שלא ביררם יפה-יפה.

רבות ידע ועמל על תורת החסידות ושם עלי' לילות כימים. מרוב היגיעה חלה ואיבד את מאור עיניו עד שניתחוהו ושב לראות. הוא עמל ויגע הרבה ומשום כך גם מצא הרבה. כשרון מצוין היה לו לבאר לתלמידיו בטוב טעם ודעת.

ההתוועדויות המרוממות

בהיותי בקישינוב, בקיץ תרס"ה, נוכחתי כמה פעמים בהתוועדות חסידים - חסידי פולין - ונהניתי מאד. בהתוועדות, היו אומרים "לחיים", שרים נגונים חסידיים, מספרים סיפורים מרבותיהם צדיקי הדורות, ומציירים עבודתם בקדש: תפילתם, צדקתם, מופתיהם וכו' - ומזה היה הלב מתלהב ללכת בדרכם דרכי החסידות.

יתר עליהם לקחה את לבי ההתוועדות בליוכאוויטש, בה הרגשתי, נוסף על התעוררות והתלהבות - בחינת בית מרחץ רוחני, המטהר ומזכך את הנפש מזוהמתה וגסותה, כדי שתוכל לעלות אחר כך למקום הקודש.

לעבוד את ה' בתפילה ותורה וקיום המצוה. הרחיצה והטהרה מהזוהמא והגסות באה לפעמים על ידי כבי ודמעות חמות של תשובה, ולפעמים ע"י חדוה ושמחת הלב, והיתה תלויה בעיקרה בנושא ההתוועדות, אם נושא ההתוועדות היה בעניינים של חשבון הנפש הגורמים מרירות, צער, דמעות: או אם נושא ההתוועדות היה בעניינים המביאים חדוה ושמחת הלב.

בעת הניגונים לא היו קופצים ומדלגים מניגון לניגון, אלא חזרו על ניגון אחד כמה פעמים. ההפסקה בניגונים היתה משמשת לשם קליטה והעמקה: קליטת הדברים של המשפיע והעמקת המשפיע בציורי ההתעוררות.

ואם ישאל השואל:
זוהמא וליובאוויטש - הא

כיצד? יש לדעת כי אכן זוהמא, הגסות והפחיתות - אין מקורם בליובאוויטש, אלא כל אחד הביאם מביטו, אך שם לא היתה ניכרת, ואפילו הדברים החיצוניים הצריכים תיקון לא תוקנו עד שהגיעו לליובאוויטש, כגון: ההידורים בתפילין וציצית, ותפלה בנחת ובחיות שבאו בעקבות הלימוד. אבל זוהמא, הגסות, הרגילות והפחיתות הטבועים באדם הוסתרו ביותר ע"י הטבת הדרך בחיצוניות, וכל אדם הרי "דרך איש ישר בעיניו". ברם, ההתוועדות בליובאוויטש גילתה את זוהמא והגסות, הפשילה את כיסוייהם ועוררה לטהרן ולנקותן. גם אופן הגילוי לא היה כפשוטה, לקראם בשמם ולבטלם, אלא ציירו את הטוב והאור באורם הנכון, וממילא נדחה החושך שבנפש.

בשעה שגילה המשפיע בליובאוויטש את מומינו ופצעינו הנפשיים, מעולם לא שמענו שידבר בקול רעש, ברוגז, בחרון אף ובדברים הצורמים את האוזן לשמעם. דבורו היה בנחת, כדברי חכמים אשר בנחת נשמעים, ובנעימות. דברים כאלה לא שבו ריקם. התלמידים ישבו בהתוועדות צפופים ומגובשים, בחיבה ובריעות, ועשו אזנם כאפרכסת לשמוע דברי הרב הנעימים וערבים לאוזן.

התלמידים שזכו להיות בליובאוויטש, לא ישכחו לעולם את הרושם שהטביעה עליהם ההתוועדות ואת האוירה דקדושה שחפפה עליהם. לפעמים, כאשר ההתוועדות היתה בלילה ונמשכה עד אור היום, לא הרגשנו כי עבר עלינו הלילה; כאילו שרויים היינו בעולם שלמעלה מהזמן. מבלי משים היו עוברים במחשבתך דברי הפסוק בתהלים "נהג מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד", כי נעימות, חביבות וחמימות של קדושה היתה חופפת ומקפת את כולם. מעולם לא הרגשנו ליאות בהתוועדות. שיא ההרגשה של הקדושה היתה באשמורת הבוקר כאשר היו מנגנים את הניגון הערב והנלכב: "קול דודי דופק פתחי לי".

• הוספה מיוחדת •

יומן י"ג אייר תשי"ב

בי"ג אייר תשי"ב נפטר אחיו של הרבי הרה"ח ר' ישראל אריה לייב שניאורסון, בזמן שהותו באנגליה, לאחר שהרבי קיבל את הידיעה על כך, דאג ופעל שהידיעה לא תגיע לאמו - הרבנית חנה מחשש שיזיק לבריאותה

ע. ע

יום חמישי י"ג אייר תשי"ב

בבוקר התקשרה הרבנית חי' מושקא בטלפון אל הת' בערל יוניק וביקשה שיבוא לביתה (רח' ניו יורק מס' 346, פינת רח' פרזינדט). כשבא, אמרה לו שקיבלה ידיעה מליווערפול (אנגלי') שמצב גיסה - אחי כ"ק אדמו"ר שליט"א - ר' ישראל ארי' לייב, מאד לא טוב, והוסיפה: "איך האב מורא פאר דער שוויגער ווי וועט זי דאס אויס האלטן" [= אני חוששת עבור הרבנית חנה, איך היא תקבל את זה].

הת' הנ"ל לא הבין את המצב וחשב שמדובר בהתקף לב או משהו דומה, ואחר כמה דקות ביקשה אותו הרבנית לקרוא לרב שמואל לויטין. כשהגיע הרב לויטין, שוחחה עימו הרבנית כחצי שעה, ואח"כ סיפרה לת' הנ"ל את האמת - אחיו של כ"ק אדמו"ר שליט"א נפטר.

היא סיפרה שבבוקר התקשרה טלפונית מהמאפיה (ברח' נוסטרנד) עם בית גיסה באנגלי', ואז נמסרה לה הידיעה, אך כשחזרה הביתה כבר לא הי' כ"ק אדמו"ר שליט"א בבית, כי הלך ל-770. אחרי תפילת שחרית נכנס הרב לויטין לחדר כ"ק אדמו"ר שליט"א והודיע לו.

כ"ק אדמו"ר שליט"א התעניין אם עוד מישהו יודע על כך, והורה שכל היודעים יכנסו אליו. קראו לת' לייבל גרובר, והר"ש לויטין החל לחתוך את הצד הימני של בגדו, וכ"ק אדמו"ר שליט"א סיים את הקריעה ביד בעצמו. בשעת הקריעה אמר לר"ש לויטין ולת' לייבל גרובר לומר את הפסוקים המסומנים בסידור. אח"כ ישב על כסא נמוך.

(הקבורה היתה אמורה להתקיים בארץ הקודש, ועד אז יעברו שבועיים. כ"ק אדמו"ר שליט"א שאל מתי מתחיל זמן האבלות, והפסק הי' שהיות ואינו נוסע להלוויה, עליו להתחיל אבלות מעכשיו ולא להמתין עד הקבורה). אח"כ כתב מכתב בכתי"ק לגיסתו באנגליה וביקש את הת' בערל יוניק לשלוח אותו.

המניין התפלל בחדרו והרב חודקוב הי' הש"ץ בכל התפילות. כ"ק אדמו"ר שליט"א ציוה להדליק חמשה נרות וכן בכל יום. ורק אמר הקדישים. לאחר הקדיש שאחר עלינו אמר פרק מט, וכשסיימו אמר קדיש. את הד' משניות ציוה לש"ץ (הרב חודקוב) לומר בקול רם (כנראה שהוא בעצמו אמרם גם כן), וכן הי' אחר כל תפילה. הסדר האמור היה

גם בתפילת מעריב. מאחר והיום יום ה', וכ"ק אדמו"ר שליט"א התענה בה"ב, לא אכל סעודה, ואחרי מעריב כשביקשו להביא סעודה, אמר שהחיוב הוא רק ביום הראשון, אבל אם לא אכלו, אין חיוב לאכול אחר כך.

כ"ק אדמו"ר שליט"א השתדל שאמו הרבנית חנה לא תדע דבר, וקודם שהלך לבקרה - כדרכו בכל יום - מסר את נעלי הגומי (שנעל בשביל האבלות) לידי הת' בערל יוניק, בכדי שישחיר את הסוליות הלבנות שלהם שלא יראו. כן אמר לו שיש להשתדל שאף אחד לא ישלח לאמו מכתבי תנחומין, וביקש שמעתה יביא אליו את כל הדואר שלה בכדי שיוכל לבדוק אם אין שם ידיעה על כך. בערב הראשון הת' בערל יוניק ליווה את הרבי לביתה (פרוידנט 1418) וכ"ק אדמו"ר שליט"א אמר שיש להשתדל למצוא סיבות בשביל שלא יתעכב בביתה זמן רב, בכדי שלא תבחין שהוא נוהג מנהגי אבלות. כשנכנס אדמו"ר שליט"א התקשר בערל יוניק לביתה מאחת החנויות, וכשכ"ק אדמו"ר שליט"א שמע את הצלצול אמר לה שיש שיחה עבודה (אמר: "רייד געזונטערהייט") ויצא.

בצאתו, פגש את הת' בנימין אלטהויז, בנו של הרה"ח ר' פיניע אלטהויז שהיה ממקורבי בית רבי. הרבי קרא לו ואמר שיודיע בביתו על פטירת אחיו ועל כך שאמו אינה יודעת מכך, ואין לספר לה.

יום ד' י"ט אייר.

היום קם מאבלו. אמר שיחה בעניין אבלות. נסע לכבוד ל"ג בעומר לאוהל. כ"ק אדמו"ר שליט"א נראה שבור מאד. מהיום עובר לפני התיבה ואומר הקדישים הרב שניאור זלמן דוכמאן.

במשך כל ימי השבעה ביקר הרבי את אמו כשהוא לבוש בנעליים הצבועות, ובכל ערב היה על בערל יוניק למצוא תירוץ אחר על מנת לאפשר לרבי לצאת מהמקום במהירות.

תמונה מפדיון הבן של אריאל רושמן, נכד ר' ישראל אריה לייב (נקרא על שם סביו), כ"ו תשרי תשל"ו. בתמונה נראה העסקן החב"ד'י ר'נחום כהן, אשר נשלח ע"י הרבי לערוך את הפדיון, ואף קיבל מהרבי את התשלום עבור חמשת הסלעים.

התלמידים שזכו להיות
בליובאוויטש, לא ישכחו
לעולם את הרושם שהטביעה
עליהם ההתוועדות ואת האוירה
דקדושה שחפפה עליהם.
לפעמים, כאשר ההתוועדות
היתה בלילה ונמשכה עד אור
היום, לא הרגשנו כי עבר עלינו
הלילה; כאילו שרויים היינו
בעולם שלמעלה מהזמן”

לזכות

הוד כ”ק אדמו”ר
מלך המשיח שליט”א
מהרה יגלה ויגאלנו אכי”ר

•

לע”נ

הרה”ח ר’ משה נחום בן ר’ מרדכי מענדל ע”ה
קדנר
נלב”ע אחש”פ כ”ב ניסן ה’תשע”א

לתרומות והקדשות

ארה”ק - 072.224.4200 | חו”ל - 770.893.9489